

Telegraful Român

Anul 162 • nr. 33-36

1 și 15 septembrie 2014

• CRUCEA EDUCAȚIEI •

EDUCAȚIA – LUMINĂ PENTRU VIAȚĂ

Mesajul Preafericitului Părinte DANIEL,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,
la începutul anului școlar 2014-2015

Fiecare început de an școlar reprezintă, deopotrivă, un moment de bucurie și de emoție pentru copii, mai ales pentru cei din clasa zero, dar și de intensificare a responsabilității părinților și profesorilor privind înțelegerea valorii educației ca lumină pentru viață.

În dezvoltarea unei educații autentice pentru viață este esențială cultivarea unei legături statornice și a unei cooperări rodnice între Biserică, familie și școală, precum și valorificarea contribuțiilor specifice acestora. În contextul actual, marcat de tendințe ideologice individualiste și secularizante care erodează valorile consacrate ale familiei tradiționale, este cu atât mai necesară această conlucrare benefică între instituții fundamentale. Mai precis, în societatea de consum din zilele noastre, marcată tot mai mult de o mentalitate care orientează copiii, adolescenții și tinerii spre senzaționalul artificial și profitul material, este esențială cultivarea unei educații credibile axate pe luminile călăuzitoare ale vieții, atât la nivel personal, cât și la nivel comunitar. Aceste lumini sunt: credința în Dumnezeu și valoarea unică și eternă a persoanei umane, creată după chipul lui Dumnezeu – Izvorul vieții veșnice, iubirea generoasă a omului ca bază

a comuniunii umane în familie și în societate, cultivarea creativității pentru îmbogățirea tezaurului peren al umanității și cultivarea responsabilității pentru natură ca dar al lui Dumnezeu oferit generațiilor umane prezente și viitoare.

În domeniul educației, Biserica Ortodoxă Română a avut un rol semnificativ de-a lungul istoriei poporului român, contribuind la organizarea și îmbogățirea educației și a culturii naționale. Prin Protocolul cu privire la predarea disciplinei religie – cultul ortodox în învățământul preuniversitar și la organizarea învățământului teologic ortodox preuniversitar și universitar (29 mai 2014), Biserica este chemată să valorifice potențialul ei specific în domeniul educației, contribuind împreună cu Ministerul Educației Naționale la creșterea calității și orizontului actului educațional.

Noi considerăm că prin educația religioasă este evidențiată complementaritatea dintre spiritualitate și știință, dintre credință și cultură, reliefându-se și dimensiunea formativă a acesteia, nu doar informativă. Educația religioasă oferă un orizont spiritual cuprinzător sau integrator, un liant care relaționează și integrează cunoștințele de la celelalte discipline, spre a forma împreună un reper spiritual luminos și edificator pentru viață, trăită în comuniune de iubire și coresponsabilitate pentru binele comun.

Trăim într-o societate din ce în ce mai dezorientată, în care generațiile actuale de tineri sunt tentate să creadă că reușita în viață constă în acumularea rapidă de bogății materiale, în trăiri intense de tip senzațional și în cucirirea unei poziții sociale proeminente. Banul, plăcerea și puterea sunt idolii societății secularizate, consumiste și tot mai individualiste, care-i deturneză azi pe mulți oameni de la căutarea valorilor spirituale profunde ale vieții în comuniune de iubire cu Dumnezeu, exprimată în rugăciune, și cu oamenii, în fapte bune. Omul secularizat a pierdut practica rugăciunii ca izvor de bucurie și de iubire statornică în familie, în prietenie și în societate. El se hrănește adesea cu iluzia că sufletul omului poate fi

umplut cu lucruri materiale limitate și cu senzații efemere, motivând că mormântul ar fi ultima destinație a sa ca ființă spirituală inteligentă viețuind pe pământ.

Într-un asemenea context, este nevoie de redescoperirea și de reafirmarea reperelor autentice ale educației. În acest sens, Sfântul Ioan Gură de Aur arată că o educație veritabilă contribuie la dezvoltarea unei înțelepciuni care îl orientează pe copil și pe tânăr spre iubirea

nelimitată și bucuria netrecătoare pe care le oferă credința în Dumnezeu, Făcătorul și Mântuitorul lumii, descoperite nouă de Iisus Hristos Cel răstignit și înviat, Care a biruit păcatul și moartea, dăruind lumii viață veșnică.

De aceea, Sfântul Ioan Gură de Aur îndeamnă pe părinți zicând: „Învăță-ți copilul să nu pună preț nici pe bani, nici pe slava omenească, nici numai pe viața de aici. Dacă va avea astfel de gânduri, va fi un înțelept” [Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre slava deșartă și despre creșterea copiilor*, E.I.B.M.B.O.R., București, 2001, p. 427]. Același Sfânt Părinte spune că rostul vieții pământești trecătoare este acela de-a ne pregăti pentru viața cerească netrecătoare: „Ce câștig avem de pe urma vieții acesteia dacă nu ne folosim de ea ca să o câștigăm pe cea viitoare?” [Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia la Matei*, Omilia a XC-a, III, în colecția „P.S.B.”, vol. 23, E.I.B.M.B.O.R., 1994, p. 1003]

Ne rugăm Domnului nostru Iisus Hristos, Învățătorul lumii și Izvorul înțelepciunii veșnice, să-i lumineze și să-i binecuvinteze pe toți copiii, tinerii, părinții, educatorii, învățătorii și profesorii, în noul an școlar, dăruindu-le bucuria împlinirii vocației principale a educației de-a fi lumină pentru viață.

Domnitorul Constantin Brâncoveanu – sprijinitor și promotor al culturii

Într-o societate contemporană în care cultura este mai tot timpul marginalizată, iată că în acest an al Sfinților Martiri Brâncoveni, ne răsare și modelul omului de cultură, pentru că voievodul Constantin Brâncoveanu nu a făcut politica armelor, ci a făcut marea politică a culturii, după cum arăta Nicolae Iorga. Crescut în rafinata ambianță culturală a Cantacuzinilor, viitorul domn, încă din tinerețe, s-a format ca om de carte, cu gust pentru tot ceea ce este frumos, fapt care a făcut ca „domnia lui să reprezinte momentul cel mai de seamă al vechii culturi românești” [Pr. Prof. Dr. Nicolae Șerbănescu, *Constantin Brâncoveanu, domnul Țării Românești, în Sfântul voievod martir Constantin Brâncoveanu*, Ed. Cuvântul vieții, București, 2014, p. 88].

Cel dintâi lucru pe care l-a făcut Brâncoveanu a fost să continue tipărirea *Bibliei de la București* (1688), prima Biblie completă în românește, în cea mai frumoasă limbă românească, pe înțelesul tuturor românilor din Țara Românească, din Dobrogea, din Oltenia, din Moldova, din Banat și din Ardeal, Crișana și Maramureș. Până în zilele noastre oricine o poate citi și înțelege și, în cea mai mare parte, traducătorii mai noi au menținut „limba ca un fagure de miere, cu miros de bună mireasmă duhovnicească și cu grai de vechi cazanii, a Bibliei de la București”. [Antonie Plămădeală, *De la Filotei al Buzăului la Andrei Șaguna*, Ed. AOR Sibiu, 1997, p. 125] Trebuie să menționăm aici un lucru care spune multe despre acest sfânt martir: începută de predecesorul său Șerban Cantacuzino, din smerenie, Constantin Brâncoveanu, cu toate că Biblia a apărut în timpul lui, a numit-o cu numele

(continuare în p. 3)

† Dr. LAURENȚIU STREZA,
Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Din cuprins:

Pr. Conf. Dr. Constantin Necula

Educația, ca o cruce de lumină... | pagina 2

Pr. Prof. Dr. Cristian Muntean

Nevoia de educare | pagina 4

Pr. Vasile Grăjdian

Tradiție și educație | pagina 5

† Visarion, Episcopul Tulcii

Crucea educației | pagina 8

Pr. Conf. Dr.
CONSTANTIN NECULA

EDUCAȚIA, CA O CRUCE DE LUMINĂ...

Sunt convins că nu de pomană începutul clasic al școlii, până la nebunia a tot felul de reforme, era fixat pe 15 septembrie, în raport cu Înălțarea Sfintei Cruci. Ce intuia Spiru Haret, de exemplu, sau Simion Mehedinți, ca să numesc doar doi dintre cei mai cunoscuți filosofi ai educației practice românești, și scapă reformiștilor de astăzi, este realitatea fundamentală că Școala este legată ființial de Biserică, prin Biserică de Cruce și, prin ea, de Înviere. Pentru că educația nu este o chestiune de moft, ci de crez, de fidelizare a unor adevăruri fundamentale, de adâncire în tainele cunoașterii lumii prin cunoașterea lui Dumnezeu.

Asist de o bună bucată de vreme la inflexiunile aceleiași melodii, *Internaționala*, îndreptată împotriva antifoanelor educative. O criză de imaginație, semn că nu sunt mari oameni de cultură până la urmă, vine către noi prin vitriolarea religiei în școală. Am admis mereu că nu avem nici programa perfectă, nici profesorii perfecți, nici manuale perfecte. Mi-aduc însă aminte mereu că cine vrea să aibă prieteni perfecți moare singur. Perfecționismul acut de care suferă reformatorii nu ține cont de adevărata valoare a sufletului uman, transformându-l mereu în marfă de schimb pentru multi ori pluraționale, ventuzele de energie umană care transformă visele noastre în cimitire de fier ruginit, în uri și viclenii. O construcție lipsită de sensurile sale veșnice nu înobilează oamenii cu nici un soi de libertate. Poate doar libertatea de a fi păcătos, puturos, retrovers moral și fizic.

Este greu astăzi să mai propui **pedagogia creștină drept un exercițiu social**. Când toată lumea se vrea, fie și un pic, profetă, când toți vrem să avem dreptate, oricare ar fi prețul pentru aceasta, și propriile interese sunt prezentate ca fiind mai importante decât ale comunității, când fiecare judecă și condamnă pe fiecare, silirea vocii proprii trebuie să înceapă cu smerirea de sine, cu pocăința fiecăruia dintre noi. Cui să o vestești însă, ce tonalitate trebuie să aibă glasul care trebuie să treacă peste zgomotul de fond al vieții noastre rutinate și ruinate în dreptăți obscure, dinamitate de orgolii și ipocrizii? Glasul lumii îndeamnă la jumătăți de măsură și umflări de orgolii, la adevăruri partinice și la modele umane semipreparate, la mediocrități valorice și morale. Scleroza vieții interioare ne contorsionează și viața exterioară. Remarcăm în fiecă clipă toată drama aproapei și a noastră atunci când ne silim să facem binele, să trăim în pace și să zidim cu tăcerea noastră liniștirea aproapei. Ni se răspunde cu îndoială, neîncredere, zâmbete de superioritate... A te sili să educi un om ca să te mântuiești și ca să-l ajuți în mântuire nu concordă cu transformarea ta într-un roboțel fariseic de făcut puncte la biserică sau în văzul comunității, pe esplanade de vedetism mediocru, de umplut dosare de acreditare ori de salarizare merituoasă, ci biruirea patimilor care te încearcă, liniștirea sufletului tău pentru a crește iubirea în jurul tău. În casa ta, în anturajul tău sau în orașul tău.

Am remarcat că toți experții în scoaterea religiei din școală afirmă că religia, actul religios în sine, este o chestiune de viață particulară, insistând pe extrema intimității. Nimic mai corect. Doar că pentru a crește și a se manifesta credința – vârful viu al religiozității, pentru a rezista lumii din afară, credința are nevoie de aportul comunității. **Izolaționismul nu poate fi admis drept metodă pedagogică**, decât dacă ai viziunea nenorocită a reformei învățământului din anii 1948-1949, când, împotriva naturii sufletului tânărului român, s-au îngropat religia și limba română, istoria națională și libertatea de exprimare sub principiile umanismului ateu, sub vrafal istoriografiei lui Roller și principiile limbii ruse, limba unei universalități absurde. Silirea de sine, așa cum o vedea această reformă, nu avea nimic de a face cu îndumnezeirea firii umane, ci doar cu dezvoltarea culturii fricii și foamei, a ascultării necondiționate în lagărul de idei al ateismului. Oferta educațională propusă de tristele figuri ale reformismului „onegistico-filozofic” seamănă mult cu excursiile organizate pentru copii, pelerinajele unei pseu-

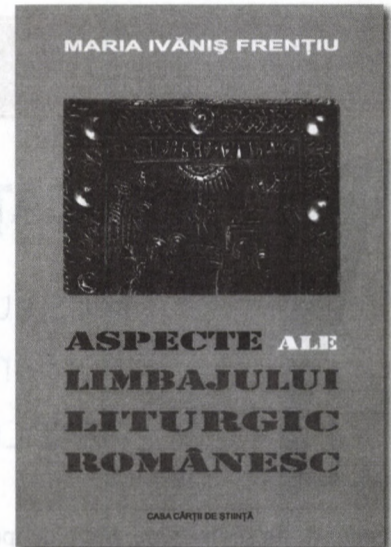
do-teologiei a libertății de turmă. Mai mult la McDonald's, visând la Disneyland ori la un hamburger în aspic, drumeți pe cărările de lumină falsă ale mallurilor decât la malurile de lumină ale culturii naționale: morminte de sfinți, câmpuri înflorite peste eroi, cetăți niciodată supuse, văi ce-adăpostesc tezaurele de viață curată ale unei copilării decente. Anxietatea copiilor, ADHD-ul lor, îndoparea lor cu medicamente profilactice pe sistemul umplerii gropilor de gunoi – luăm de bun ce alții aruncă, absurdizarea prin motivări mincinoase, toate arată spre ce-i grăbim prin discursurile insipide ale apărătorilor unei libertăți de gândire închipuite.

Ceea ce uită oamenii ce plâng libertatea de a fi nătâng cu ștaif este că vine vremea, și acum poate fi, când la fruntariile Țării nu vor sta să lupte membrii academiilor de pripas și nici cetățenii Absurdistanului educațional. Curajul nu se ia din nutreț de serie, ci din jăratecul tipsiilor purtate cu har. În luptele pentru România nu au murit cei ce n-au crescut crezând în Crucea ei, iar steaua ce au propus-o supraviețuitorii ascunși în ideologii obscure a rănit în cele cinci colțuri ale sale toată demnitatea, furând politici și culturii de astăzi mii de tineri intelectuali. Doar ei ne-au mai rămas, veghetorii din cer ai robiei de-acum. Seamănă gardienii libertății de pripas cu prima generație de gardieni din temnițele comuniste, care depășeau în exces de zel pe cei ce-i instruiseră. Loveau și ucideau cu mai mare rigoare, ascundeau moartea martirilor în cinisme democratice, depășind granița umanității, spre iad. Nici pregătirea și nici stupefianta auto-promovare ce și-o dăruiesc astăzi unii altora, cercurile refuzului de Hristos, nu le îngăduie să-și bată joc de noi, ceilalți. Un minunat, altfel, filosof epistolar, aducea ca argument al scoaterii din școală a religiei scrisorile și dialogurile cu prietenii săi. E limpede că, dacă te plimbi în cercul unor prieteni neîncrăzători în determinarea demnității prin apropierea de Dumnezeu, porți cuvântul lor. Și puterea cuvântului tău scade, crescând neliniștea. Eu străbat, prin voia lui Dumnezeu, anual, zeci de școli și licee, ascult tineri și port cu ei povara nemulțumirii lor pentru un sistem educațional perimat, cu o educație apocrifă în valori morale, sistem colapsat în proiecte, despre care nu li se explică nimic. Pruncii sunt speriați de planificările școlii, de isteriile dascălilor lor, de insuficienta calitate a predării, de singurătatea care-i macină, de dorul de părinți – mai atenți la scadența ratelor decât la irișii lor plini de așteptări. Am străbătut penitenciar și spații de criză umană- alcoolism, droguri. Refuz să cred că experiența mea pedagogică și competența mea umană se fundamentează doar pe diplomele dobândite ori punctele obținute în procese de competiție punctuale. Eu știu ce înseamnă să băjbâi fără Dumnezeu prin cultură și știință, atât cât mi-a îngăduit Dumnezeu. Dacă ei nu l-au aflat pe Hristos, de ce vorbesc despre El și împotriva candorii ce se naște în inima cuibărită în Binele Ceres? Oare nu e o competență științifică să vorbești doar despre ceea ce ști? Ori vom prelua moda politicianilor de a vorbi orice împotriva Adevărului și a propriei națiuni? Politrucii nu dialoghează, ci condamnă și vor mereu să aibă dreptate.

Suntem așadar dinaintea unui complet de judecată permanentă. Deoparte dorința oamenilor lui Dumnezeu de a dăruia viața copiilor. Iar când greșesc o fac din neatenții conținute în însăși actuala perioadă, grea și frustrant de echivocă în valori. Pe de altă parte, procurorii noii dezordini culturale. Ne acuză că suntem vinovați de vina de a crede, de a iubi, de a nădăjdui. Nu, nu trebuie să ne dovedim nevinovăția. Ca orice complet de politrucii temeinici ne vor condamna oricum. Să spunem simplu: da, iubim Crucea. Da, credem că orice catedră este prelungirea în școală a Catedralei. Da, Dumnezeu e viu și ne cere să vă iubim cu orice preț. Chiar cu prețul vieții noastre. Urâți-ne, loviți în idealul nostru, călcați-ne în botinele caduce ale falselor intelectualisme. Noi, noi avem pentru ce muri: pentru Învierea noastră. Voi?

TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Am primit lucrarea **Marei Ivăniș Frențiu** referitoare la *Aspecte ale limbajului liturgic românesc*, care reprezintă varianta dezvoltată a tezei de doctorat a autoarei. Ne-a atras atenția subiectul lucrării prin care se încearcă a fi surprinse aspectele implicate în funcționalitatea limbajului liturgic, de către autoarea absolventă a facultăților de Filologie și Teologie. Lu-

crarea dedicată limbajului liturgic ortodox este un studiu detaliat și complex, bazat pe o bibliografie teoretică semnificativă și pe parcurgerea a sute de pagini de text al cărților de cult. Ceea ce a determinat-o pe autoare să purceadă la efectuarea acestei cercetări a fost faptul că, de cele mai multe ori, se pune semnul egalității între limbajul religios și limbajul liturgic, fără a se ține seama de ce le individualizează, în această lucrare fiind surprinsă complexitatea și specificul limbajului de cult.

Lucrarea este una de noutate în spațiul românesc având în vedere, în primul rând, demonstrarea existenței unei funcții argumentate prin analiza funcționalistă a limbajului liturgic, o atenție specială fiind acordată teonimelor, prin care se concretizează funcția liturgică. În al doilea rând, autoarea realizează o descriere extinsă a limbajului liturgic prin identificarea particularităților de expresie la cele mai importante niveluri ale limbii. Recomandăm călduros această lucrare pentru preoții și cercetătorii din domeniul teologiei liturgice, și nu numai, pentru o cât mai bună cunoaștere a importanței limbajului liturgic.

În același registru, legat de studierea limbii în contextul cultic, am primit de la Profesorul **Mihail Diaconescu** 3 volume dedicate **Teologiei ortodoxe și artei cuvântului**. Este vorba de o lucrare elaborată într-un context cultural contradictoriu și tensionat, în care discutăm mai multe despre publicații în mediul virtual. Cu toate acestea, trilogia de față ne arată că autorii continuă să-și compună operele și să le publice în varianta clasică, iar trilogia aceasta a lui Mihail Diaconescu se adresează celor care privesc problemele estetice în mod demn și responsabil. După cum mărturisește chiar autorul trilogiei, a realizat aceste volume *nu numai ca o aplicare a principiilor estetice generale la un domeniu limitat al creației estetice, ci și din convingerea că actualele răătăcirii ale unor aspiranți la titlul de scriitor ar putea fi îndreptate*. Impresionante, cele trei volume sunt concepute ca un tratat elementar ce cuprinde noțiunile fundamentale ale teoriei literaturii și relațiile complexe dintre acestea. Tocmai de aceea tratatul are un caracter selectiv, fiind conceput ca o introducere în domeniul abordat. Acest fapt a determinat alegerea problemelor discutate, dispunerea lor în ansamblul tratatului, succesiunea logică a demonstrațiilor și formularea unor concluzii. Îmbucurător este faptul că autorul trage concluzii strâns legate de viziunea teologică a artei, în general, și a literaturii, în special, la care achiesează și autorul.

Mitropolitul Laurențiu

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

**Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA,
Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului**

Miercuri, 6 august – Praznicul Schimbării la Față a Domnului. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Schitul „Schimbarea la Față” din Păltiniș, jud. Sibiu.

Joi, 7 august. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Vineri, 8 august. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Duminică, 10 august. A oficiat Sfânta Liturghie, înconjurat de un mare sobor de preoți și diaconi, la Catedrala Mitropolitană „Sfânta Treime” din Sibiu. A adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură. Sărbătoarea a continuat cu o slujbă de Te Deum săvârșită de preoții și diaconii prezenți, cu ocazia aniversării zilei numelui Înaltpreasfințitului Părinte Mitropolit Laurențiu, de Sfântul Mucenic Lavrentie, și a hirotoniei întru arhiereu.

Luni, 11 august. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Martți, 12 august. A avut program de lucru la cabinet.

Joi, 14 august. A slujit, împreună cu PS Andrei Făgărășanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, Vecernia Mare, Litia și Prohodul Maicii Domnului la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus, jud. Brașov.

Vineri, 15 august – Praznicul Adormirii Maicii Domnului. A slujit Sf. Liturghie și Taina Sf. Maslu la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus, împreună cu P.S. Andrei Făgărășanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, și cu un mare sobor de preoți și diaconi, și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 16 august – Sărbătoarea Sfinților Brâncoveni. În ziua de cinstire a Sfinților Martiri Brâncoveni, Î.P.S. Sa a participat, alături de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel și de ceilalți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, la sfințirea picturii noi și la binecuvântarea lucrărilor de la Biserica „Sfântul Gheorghe Nou” din București, una dintre cele mai reprezentative ctitorii brâncovenești, în care se păstrează moaștele Sfântului Voievod Martir Constantin Brâncoveanu.

Duminică, 17 august. A participat, alături de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel și de ceilalți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, la sfințirea picturii restaurate de la Biserica „Sfântul Gheorghe” din incinta *Ansamblului istoric brâncovenesc* de la Mogoșoia.

Luni, 18 – marți, 19 august. A participat la lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Miercuri, 20 august. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 21 august. A avut program de lucru la cabinet.

Duminică, 24 august. A târnosit la exterior cu Sfântul și Marele Mir, iar la interior a sfințit picturile nou realizate la Biserica „Sfânta Treime” din localitatea Presaca, Protopopiatul Săliște. A săvârșit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. L-a hirotesit întru *sachelar* pe P.C. pr. paroh Nicolae Vintilă, iar principalilor ctitori și binefăcători le-a acordat acte de cinstire. În aceeași zi, Î.P.S. Sa a așezat piatra de temelie pentru noua biserică „Nașterea Maicii Domnului” și „Sfântul Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei” din localitatea Păuca, Protopopiatul Săliște. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Luni, 25 august. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Martți, 26 august. A avut program de lucru la cabinet. A vizitat șantierul de lucrări de la Schitul „Nașterea Maicii Domnului” din localitatea Bazna, jud. Sibiu.

Miercuri, 27 august. A avut program de lucru la cabinet.

Vineri, 29 august – Sărbătoarea Tăierii Capului Sf. Ioan Botezătorul. A săvârșit Sf. Liturghie la Mănăstirea Bunești, jud. Brașov. În aceeași zi, a oficiat slujba de parastas întru pomenirea vrednicului de amintire Mitropolit Antonie Plămădeală al Ardealului și a adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 31 august. A slujit Sfânta Liturghie la Biserica „Sfântul Nicolae” din localitatea Voila, Protopopiatul Făgăraș II. A oficiat slujba de binecuvântare a lucrărilor de înfrumusețare a bisericii. L-a hirotesit întru *iconom* pe P.C. pr. paroh Ioan Aurel Șerban, iar principalilor binefăcători le-a acordat acte de cinstire.

Pr. Dr. Cristian Vaida

Domnitorul Constantin Brâncoveanu – sprijinitor și promotor al culturii

(urmăre din p. 1)

celui care a inițiat-o, fiind cunoscută până azi ca *Biblia lui Șerban Cantacuzino* sau *Biblia de la București*.

Totodată, prin strădania sa și prin contribuția financiară, pe tot cuprinsul țării s-au ridicat biserici, mănăstiri și palate cu remarcabile linii arhitectonice și picturi de mare valoare. La îndemnul său au fost înființate școli și tipografii, a oferit burse elevilor români din Transilvania în școlile acestea, iar celor din Țara Românească le facilita studiul la școli din străinătate.

Că întreaga operă culturală din timpul domniei sale a fost dirijată de domnitor personal, ne-o spune biograful său, Radu Greceanu, în prefața la *Triodul* din 1700, mărturisind că a lucrat „den poruncă”. Nu numai din cauza potrivirii numelui, ci mai ales pentru că s-a ridicat cu faptele și virtutea la aceeași înălțime, e comparat de contemporani cu împăratul Constantin cel Mare, Mitrofan al Buzăului afirmând că numele lui îi va rămâne nemuritor în această lume, ca și al „celuilalt Mare Constantin”. Nicolae Iorga îl citează pe Filothei sin agăi Jipa, care îl compară pe Brâncoveanu cu Alexandru-Ptolemeu, așa cum în *Mărturisirea Ortodoxă* din 1699 îl compară și Sevastos Kimenitul.

**Moartea Domnitorului martir și
păstrarea credinței străbune**

Chipul morții lui, într-un secol în care cultura, în Europa, înlocuise de mult apucăturile barbare, a uimit lumea. Consulul italian la Constantinopol, Andrea Memno, chemat de sultan Ahmet și de vizirul Gin Ali Pașa, împreună cu alți membri ai corpului diplomatic, să asiste la decapitarea Brâncovenilor, scria poate în aceeași zi dogelui Veneției: „Pana îmi tremură când scriu despre cele ce am văzut!” [Ibidem].

Înaintașul nostru în scaun, mitropolitul Antonie, afirma: „Un astfel de om a omorât sultanul: ctitor de biserici și mănăstiri cărora le-a dăruit un stil românesc în zidire, un stil ca un suflet frumos și luminos la Hurezii, Potlogii,

Mogoșoia, Buzău, Făgăraș, Sâmbăta. Un astfel de om a omorât sultanul: ctitor de cultură prin carte românească, arabă, gruzină, grecească și slavonească, în țară și în alte țări îndepărtate, precum Siria și Gruzia.

Un astfel de om a omorât sultanul: protector generos al ortodoxiei din Athos până departe, la mănăstirea de la poalele muntelui Sinai, care îi păstrează până azi portretul în stăreția arhiepiscopului.

Un astfel de om a omorât sultanul: domnitor evlavios, iubitor și apărător al păcii țării sale în timpul unei domnii de 26 de ani, un mare diplomat, știindu-se orienta fără greș printre sulețele a trei împărății: otomană, rusă și austriacă. (...) Numele sultanului criminal nu merită să fie pomenit. Europa care a asistat la masacu nu indiferență și-a atras mânia lui Dumnezeu. Căci nici Europa nu poate fi înțeleasă. Se spune chiar că unii ambasadori apuseni au acceptat primirea în audiență la sultan în timpul execuțiilor, pe podiumul frumos ornamentat de pe care trogloditul, ghemuit pe un tron, urmărea spectacolul. S-ar cuveni ca istoria să-l pedepsească, să-l descalifice din toate demnitățile, inclusiv din aceea de om, pe acest tiran care, ucigându-l pe domnitor așa cum a făcut-o, a nesocotit tot neamul peste care domnise. Ne-a stropit pe toți, în ochii sufletelor, cu sângele său. Dar a fost sânge de martir. Să nu-l ștergem. Să-l venerăm. Căci nici el, nici coconii lui n-au primit turcirea, adică trecerea la religia lui Mahomed, ca să-și scape viața, precum li se propusese. Nici nu și-au putut imagina martirii, un Brâncoveanu turcit, tată sau fii, lepădați de legea lor ortodoxă, în care trăiseră și se săvârșiseră toți domnitorii înaintași, și toți românii de pretutindeni. Și-au aplecat în credință capetele pe butuc, unul după altul. (...) Au mai fost în istorie, și înainte, și după Brâncoveanu, astfel de crime abjecte, nedrepte, zguduitoare, absurde. Toate rămân la fel de condamnabile. Nu există, de altfel, crime mari sau crime mici. Tăierea lui Constantin Brâncoveanu și a coconilor săi, în ziua Adormirii Maicii Domnului, în plină vară, la Istanbul, a fost și ea cea mai mare. Să îngenunchem pe durerea și pe amintirea

Brâncovenilor cu evlavie, cu adânc respect și cu speranța că jertfa lor a fost primită ca o tămăie binemerositoare la Altarul Părintelui ceresc, pentru ei și pentru noi” [Ibidem].

Tragedia morții lui Brâncoveanu a impresionat în mod deosebit pe cronicarii din Șcheii Brașovului. Protopopul Florea Baran, în 15 decembrie 1716, lasă în manuscris mărturie plină de nostalgie, din care redăm câteva fragmente [I. Prișcu, *Slove vechi*, în „Gazeta Transilvaniei”, 1920, nr. 966]: „Văleat (anul) 1716, meseța (luna) Dechemvr. 5 dni (ziua). Într-acest an și-ntr-această lună ce scrie mai sus, multă tulburare a sosit în Țara Ungurească (n.n., Transilvania) multă frică de robia păgânilor de turci și de tătari, care ne întocmire s-au tras după adormirea fericitului Io Constantin Voievod B(râncoveanu) B(asarab), care a domnit în Țara Muntenească 25 i pol (împliniți). Și-ntr-acești ani ai domniei lor, or sărac, or bogat, or neșăgător, or boier de neam știut ce-i pribegia sau fuga în bejenii în vreme de iarnă, ce toți, mic și mare sub oblostia a lui s-au odihnit, cine-ș în ale sale și din nimic au făcut și din puțin au agonisit. Să zicem: erau toți în fericite zilele lui în agonisită și cei de loc și cei veniți, tocma ca albina în vremea ei, când îi îmblă timpul de-ș face agonisită în voe până ce nu-i mai încape în hambar. Acesta a intrat în inimile unor din neamul lui și puind meșteșugari în to feliul, l-au dat în sama păgânilor de turci și ducându-l la împăratul lor pe Constantin Vodă și cu patru feciori ai lui i-au tăiat pe toți acolo. O! Proroace și împărate Davide, cum prin luminarea Duhului, că luând domnia nepotu-său Ștefan sin Stolnicul Constantin, n-au nici doi ani, ce l-au și luat turcii pă el și pă tată-său și i-au sugrumat pre amândoi. Apoi, după ce l-au luat pe unchiu-său, pe Mihai spătarul și l-au tăiat și pe el acolo la Odriiu. După mazălirea lui Ștefan vodă venit-au domn Ungrovlahiei grec Nicolae vodă cel tiran, carele, precum să zice, când va să bată Dumnezeu pe o țară cu un domn rău, o bate... Și am scris eu P(rotopop) F(lore) ot Brașov, ca să știe, 7224” [Vezi lucrarea noastră *Sfântul Constantin Brâncoveanu și brașovenii*, Ed. Andreiana, Sibiu, 2014].

Pr. Prof. Dr.
CRISTIAN MUNTEAN

Recitesc, de o vreme încoace, cărți care mi-au marcat adolescența, care au pus în viața mea un rost, care mi-au adus înțelesuri noi și mi-au dat curajul de a ieși din clișee, convins de cuvintele lui Seneca: „Mulțimea de cărți îl încarcă pe cel care învață, nu îl formează”.

Stau să mă întreb câți dintre noi, în această eră digitală, mai găsim răgazul unor lecturi formatoare? Am devenit superprofesioniști citind și citând fragmentar lucrări de referință în domeniul în care ne specializăm, dar pierdem din vedere nevoia unei formări autentice care trebuie să treacă proba timpului și să construiască ansamblul.

Dacă fiecare om e o formă de încăpățănare, o idee, o lume care-și face încercarea, e greu să crezi că educația ar ține de sistem și că s-ar putea face doar cu catalogul.

E ispititor „vizul” lui Noica din „Jurnalul filozofic”: „Visez o școală în care să nu se predea, la drept vorbind,

nimic. Să trăiești liniștit și cuviincios, într-o margine de cetate, iar oamenii tineri, câțiva oameni tineri ai lumii, să vină acolo spre a se elibera de tirania profesoratului. Căci totul și toți le dau lecții. Totul trebuie învățat din afară și pe dinafară, iar singurul lucru care le e îngăduit din când în când e să pună întrebări. Dar nu vedeți că au și ei de spus ceva, de mărturisit ceva? Și nu vedeți că noi nu avem întotdeauna ce să le spunem? Suntem doar mijlocitori între ei și ei înșiși (Dar nici asta nu trebuie să le fie spus).”

Radiografia pe care Constantin Noica o face modelului educațional în 1944 este, din nefericire, aceeași după șaptezeci de ani. Într-adevăr este greu de acceptat tipul de educație propus de filosof, dar cred că percepția asupra educației ar trebui să țină seama de abordarea noiciană.

Relația maestru-discipol se construiește nu pe principiul că unul dă și celălalt primește ci, mai adevărat, după cuvintele lui Léon Bloy: Nu se știe cine dă și cine primește. În definitiv, o școală în care profesorul nu învață și el ar fi o absurditate. De aceea Noica credea că singura școală creatoare de cultură e aceea în care profesorul însuși trece examene.

În acest context putem vorbi și de relația duhovnic-ucenic ce ar trebui să conștientizeze caracterul trecător al lumii prin schimbarea sistemului de referință (de la lumea văzută la realitatea de dincolo de ea) prin împărtășirea de Tainele Bisericii. Stricăciunea lumii, scurtimea vieții și proximitatea morții dau la iveală deșertăciunea la care duce alipirea de lume. Și în cazul acesta, atât duhovnicul, cât și ucenicul sunt chemați să aibă privirea ațintită spre Împărăția lui Dumnezeu.

În prima jumătate a secolului trecut intelectualitatea era preocupată de educație prin formarea caracterului. (Noica pleda pentru dăruirea unor „stări de spirit”, nu conținuturi, sfaturi sau învățături.) Învățământul de azi, chiar dacă nu a renunțat teoretic la idealul umanist al formării caracterelor, rămâne cantonat în zona impersonală a competențelor.

De aceea e greu să vorbești astăzi în termeni reali despre educație, când accentul cade în special pe informare și memorare.

Dacă cultura intelectuală nu este subordonată unei culturi a conștiinței și a dezvoltării voinței noastre, ființa noastră morală va fi primejduită. Adevărata forță motrice a omului întreg, aceea care acționează în mod hotărâtor asupra întregii conduite a vieții și care constituie un factor fundamental al sănătății fizice, este caracterul.

Nevoia de educare

În aceste condiții ar trebui să ne întrebăm, măcar, dacă evaluarea elevilor/studentilor după criteriile memoriei mecanice, al volumului cunoștințelor sau al concordanței rigide cu baremul sunt suficiente pentru evaluarea reală a vreunui tânăr.

Ar fi necesar de luat în calcul un alt tip de evaluare care ar ține seama de valoarea morală/religioasă, de valoarea psihologică, de valoarea intelectuală și poate, nu în ultimul rând, de valoarea emoțională. Această nouă abordare ar ține seama și de scopul principal al evaluării, care este îmbunătățirea calității elevului, și nu pedepsirea lui. Avem o concepție greșită față de evaluare atunci când o considerăm o armă care ne arată cât de buni profesori putem fi, dovedindu-i elevului că nu știe suficient.

Putem vorbi de o „notă oficială” rezultată în urma unui test la care elevul a obținut un anumit punctaj, dar putem

vorbi și de o „notă reală”, care ține cont de rezultatul școlar, de capacitățile elevului, de starea lui de sănătate și de toate influențele exercitate asupra lui în sistemul extins din care face parte (familie, colegi, profesori, prieteni, mass-media, mediu social etc).

Pentru acest tip de evaluare avem nevoie de un alt profil de profesor, care să fie dedicat nu doar volumului de informații pe care îl transmite, ci, mai ales,

relației pe care o stabilește cu elevii săi. Vom spune mereu că timpul este insuficient și salariile nemotivante, dar aceste argumente nu stau în picioare când vorbim despre educație, pentru că educația nu poate fi compensată de ceva material. Motivația materială poate fi doar o consecință, nu neapărat o prioritate.

Dacă metodele de predare trebuie să se adapteze la capacitățile senzoriale și intelectuale ale elevilor, ar fi necesar ca metodele de evaluare să fie în consens cu cele de predare.

Vorbim astăzi din ce în ce mai mult despre estetică. Vorbim despre chirurgia estetică, despre estetică dentară, avem tomuri de estetică ortodoxă, de ce n-am vorbi și despre estetică școlară?

Omul nu este un robot care știe să facă lucruri mecanice, e o ființă complexă care simte, gândește și voiește. Cred că avem nevoie de o estetică a predării/evaluării care să aplice principiile generale ale esteticii.

Ideal ar fi ca atunci când se întoarce de la școală, elevul să aibă nu numai convingerea că a fost evaluat corect, ci și bucuria că la școală e frumos.

Tare mă tem că această grijă excesivă față de hârtii nu ne lasă să vedem frumusețea atât de diversă a elevilor pe care îi avem.

Frumusețea școlii înseamnă frumusețea profesorilor și a elevilor, frumusețea predării, a evaluării, a întregului mediu școlar. Nimeni nu ne reține de la dobândirea acestei stări, doar propriile neputințe.

S-ar nimeri, în încheiere, o povață a lui Noica: „Ce nu știi pedagogii și știe bunul-simț românesc: «Nu da povață celui ce nu ți-o cere, căci nu te ascultă. Însetează-l întâi. Pune-l în situația de a ți-o cere. Și pe urmă spune-i – dacă ai de spus ceva»”.

Nevoia de educare ține de nevoia ucenicului de maestru și a maestrului de ucenic. Discipolul vine la tine să-ți ceară. Tu trebuie să-l înveți că n-are nimic de primit... că trebuie să crească.

Educația creștină – încotro?

În urmă cu ceva vreme, urmărind o emisiune de televiziune, am ajuns să cred, cu durere în suflet, că noi românii nu mai știm să ne creștem copiii.

Copiii sunt răsfățați, neascultători, ba mai mult, ei sunt cei care „dictează” ce și cum trebuie să facă părinții și bunicii. Și... vai de părinții care nu ascultă de copii!.. Sunt copii „moderni”, educați cu televizorul și calculatorul...

Bieții părinți, prea ocupați să le creeze „toate condițiile”, să nu le lipsească nimic, ajung în disperare de cauză să apeleze la psihologi, cu cunoștințe și experiențe pedagogice, pentru a afla unde greșesc și ce e de făcut.

Și-atunci, ca medic și mamă a patru copii, mi-am zis că... deși înțeleg că există și copii cu „toane” sau cu „personalitate puternică”, mi-e greu să accept că am ajuns într-un asemenea impas, că nu mai știm cum trebuie să procedăm. Și mă întreb: Oare cum și-or fi educat copiii mamele și bunicile românce de-a lungul istoriei, fără să studieze psihologia copilului sau pedagogie, fără televizor sau calculator și totuși au reușit să crească destui români destoinici?

Răspunsul este foarte simplu. Pentru că își creșteau copiii în „frica de Dumnezeu” și, chiar dacă știau să vorbească mai puțin „cu copiii despre Dumnezeu”, vorbeau mai mult „cu Dumnezeu despre copii”, adică se rugau pentru ei, așa cum ne învață dintotdeauna Sfinții Părinți și cum ne învață până azi marii noștri duhovnici.

Oare noi mai știm să ne rugăm pentru copii și împreună cu copiii noștri? Oare copiii noștri mai rostesc măcar „Îngerelul” seara la culcare? Mai mergem cu copiii la biserică? Îi împărtășim regulat cu Sfințele Taine? Mai știm să-i învățăm ce înseamnă virtuțile creștine (dragostea față de aproapele nostru, smerenia, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, credința, nădejdea, facerea de bine, înfrânarea, curăția)?

Citeam într-o carte scrisă de Pr. Rafail Noica despre nevoia de a crește copii răbdători; ori noi ne străduim să nu-i deranjeze nimic, nici măcar o haină sau o lenjerie mai aspră (folosim balsam de rufe!?), darămite să rabde alte lucruri mai puțin plăcute.

Oare ce-i de făcut? Singura noastră șansă este să învățăm din nou să ne încadrăm în *libertățile* (nu „constrângerile”, cum cred unii) vieții creștine, să devenim practicanți ai vieții creștine autentice și să-i luăm pe Maica Domnului, pe Sf. Stelian, pe toți Sfinții și Îngerii, ca ajutori și mijlocitori în tot ce facem pentru copiii noștri.

Și totuși, dacă mai vedem azi în multe biserici copii aduși de părinți la Sf. Împărtășanie în fiecare duminică, este un semn că încă nu e totul pierdut. Privindu-i, mă gândesc de fiecare dată cu ochii în lacrimi: Oare pentru ce îi pregătește Dumnezeu? Pentru vremuri mai bune, pentru vremurile din urmă sau, poate, pentru cununa muceniciei? Numai Domnul știe!

Dr. Georgeta Marga
Medic primar epidemiolog
Direcția de Sănătate Publică Sibiu

CRUCEA EDUCAȚIEI

Una din marile provocări pentru lumea contemporană o constituie problematica educației religioase, doar simpla rostire a acestor cuvinte făcând să vibreze cele mai fine resorturi interioare ale omului și, în același timp, să constituie un îndemn la căuta-

re și dialog cu propria conștiință, omul ajungând astfel la descoperirea propriilor trăiri afective și la regăsirea de sine.

Să nu uităm că după 1989 situația s-a schimbat radical. Dacă înainte nu aveai altceva mai bun de făcut decât să citești o carte, astăzi sunt sute de programe TV, care se luptă pentru audiență, aproape în fiecare casă este ispita internetului, a calculatorului și a unor jocuri frumoase, de toate felurile, cum noi nici nu ne puteam imagina când eram tineri. Este firesc ca măcar o bună parte dintre tineri să fie atrași și să le cedeze din timpul lor. Proiectăm asupra prezentului, ca să îl judecăm, o imagine a trecutului nu tocmai completă. Poate la liceele bune, ca și astăzi, erau elevii aceia valoroși, cu care aveai ce povesti. Dar și atunci erau licee mai slabe, unde altele erau preocupările de bază. Excepțiile semnalate sunt rare sau vin din vremuri când doar cei foarte buni făceau liceul. Ce poate face azi un profesor în concurență cu media, cum poate fi mai atractiv ca ea? Mulți părinți vin la școală și spun că nu mai au ce face cu copilul lor. Se poate face ascultat profesorul, când părintele nu are succes? Au ajuns copiii mai pricepuți la relații interumane și iau tot ce vreau și de la părinți, și de la profesori. Folosesc, pentru a convinge, toate armele din dotare, de la plâns, lingușeală și exploatarea punctelor slabe până la amenințare. Cei care ar trebui să facă educație sunt, astfel, destul de bine „dresați”. Există însă și excepții: profesorii care rămân umani, relaționali, vii, suficient de inteligenți ca să nu se lase controlați și atât de iubitori, încât îi doare inima să lase elevii să plece de la ei neîmbogățiți.

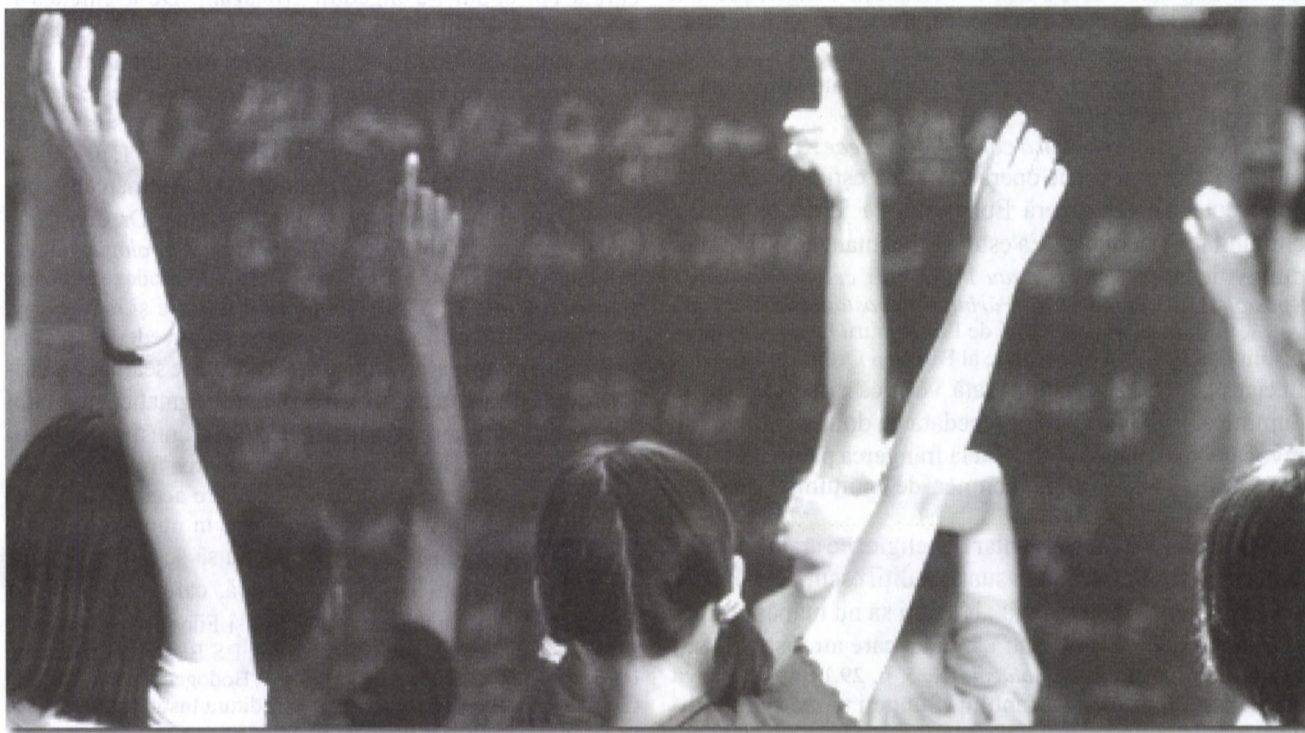
Dacă am face o adevărată educație profesorilor, ajutându-i, de exemplu, să recunoască și să aplice legile învățării, pe care le prezintă Bruce Wilkinson, în locul teoriilor fără rost, ar fi șanse ca numărul profesorilor buni să crească. Înainte aveau rezultate satisfăcătoare și cu profesori mediocri, astăzi este mult mai dificil. Degeaba au intenții bune, chiar iubire pentru copii, dacă aceștia le scapă printre degete. De aceea pentru una dintre cele mai dificile meserii, aceea de profesor, investim cel mai puțin efort. Cu un modul pedagogic, la care suma orelor nu depășește durata unui semestru, mergem între tineri inteligenți și cu experiență de relaționare destul de multă. Pentru a învăța un lucru concret, de exemplu, o specializare politehnică, sau tainele limbii și literaturii, se studiază ani și ani, dar pentru a învăța cum să înveți pe alții, nu se consumă adunat nici jumătate de an. Nu este clar profesorului ce poziție ontologică ar trebui să adopte; cum poate avea putere și influență bună? Cum poate conduce tinerii, îi mai poate învăța? Nostalgia după învățământul trecutului și metodele lui nu rezolvă problema prezentului, este nevoie de profesionalism și de grijă autentică pentru tineri.

În mod evident, realizarea idealului educațional este posibilă doar prin formarea personalității elevilor în acord cu valorile învățării creștine, care îl conduc pe om spre respectarea conștiinței, pe baza unei motivații interioare pozitive, a valorilor democrației, a diversității culturale sau religioase, spre sprijinirea semenilor pentru atingerea aspirațiilor individuale și sociale, cunoscându-se bine faptul că identitatea națională și valorile pe care le respectă și le promovează în lume poporul nostru au izvoare creștine.

Puține popoare au avut privilegiul de a se forma în istorie așa cum s-a născut poporul român, ale cărui începuturi corespund cu cele ale creștinismului. Credința apostolică a reprezentat aluatul care a dospit toată frământătura popula-

țiilor amestecate de pe teritoriul vechii Dacii, închegându-se fără zgomot, dar aprins și intens ca un popor creștin. Încă din primele veacuri, poporul creștin de pe aceste meleaguri a dat martiri, cuvioși și sfinți ierarhi, mucenicia lor fiind înscrisă în actele martirice. Această credință lucrătoare, care unește laolaltă un neam lipsit de putere militară și politică, este singura explicație pentru care poporul nostru trece nevătămat, mai bine de o mie de ani, prin toate încercările istoriei, rămânând român și creștin. În Biserică, în tinda mănăstirilor, în credința Mântuitorului Hristos cel mort și înviat, găsim secretul prin care un popor, văzut de mulți doar prin prisma faptelor de vitejie ale înaintașilor, traversează o perioadă atât de lungă în istorie, păstrându-și intacte limba și credința, adică „legea strămoșească”.

Omul zilelor noastre are nevoie de un sistem de valori religioase care să-l orienteze în demersurile de formare a propriei personalități, acest proces fiind limitat și incomplet în absența lor. Religia a avut întotdeauna, în cadrul sistemului public de învățământ, un rol important în procesul

de formare a competențelor și atitudinilor moral-sociale.

Așa cum geografia oferă cunoașterea configurației spațiale a pământului, esențială pentru cunoașterea patriei și a planetei, iar istoria oferă cunoașterea succesiunii temporale a generațiilor umane, religia oferă perspectiva comuniunii eterne de iubire între Dumnezeu și oameni, răspunzând nevoii comunității românești locale și naționale de a-și păstra bogăția și identitatea națională și de a transmite valori permanente tinerei generații [† Daniel, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Apostolat educațional*, prefață, Ed. Basilica a Patriarhiei Române, București, 2010, p. 6.].

Pe primul plan al acțiunilor educative ale Bisericii se află preocuparea pentru cunoașterea lui Dumnezeu, demers care pornește de la elementele oferite de revelația naturală și tinde, conform învățurii Sfintei Scripturi și a Sfinților Părinți ai Bisericii, spre vederea Lui, posibilă în urma valorificării revelației supranaturale: „Cu cât omul se vede mai aproape de Dumnezeu, cu atât dorința de a ajunge la El devine tot mai arzătoare. Dumnezeu se ascunde mereu, antrenând sufletul într-un continuu urcuș. El nu se dă spre cunoaștere decât într-un mod proporțional cu capacitatea omului de a înțelege aceste lucruri. Pentru cel începător, El apare ca un prunc înfășat în iesle, pentru cel care a progresat, El apare ca un Dumnezeu desăvârșit, Care se descoperă treptat, treptat” [† Irineu Slătineanu, *Om, ființă spre îndumnezeire*, Ed. Reîntregirea, Alba-Iulia, 2000, p. 226.].

Valorile promovate prin ora de religie sunt desprinse din întregul pe care-l formează religia creștină însăși. Ele sunt extrem de necesare, mai ales în această perioadă de secularizare a societății românești, întrucât ele reprezintă, pentru tineri, un reper spiritual și un liant existențial între toate cunoștințele dobândite prin studiul celorlalte discipline. De altfel, mărturiile elevilor, ale părinților și ale profesorilor vin să susțină importanța și necesitatea orei de religie la toate nivelurile de școlaritate, evidenți-

ind modul în care aceasta răspunde așteptărilor familiei, școlii și societății. Acești trei factori educativi principali trebuie să conlucreze real și susținut pentru a oferi o soluție viabilă la obținerea succesului oricărui demers educativ-religios. Profesorul de religie reprezintă un liant între cele trei instituții educative prin plasarea de către acesta a Persoanei Mântuitorului în centrul activității sale didactice, prin prezența rugăciunii pentru elevi în programul religios, prin utilizarea unui dialog formativ cu elevii, îmbinând blândețea cu severitatea și prin valorificarea iubirii ca principiu educativ; o astfel de atitudine conduce către instaurarea unui climat afectiv cu valențe formative și motivaționale în clasă, tinerii putând intra mai ușor și în centrul vieții parohiale, prin implicarea lor în diferite activități religioase, alături de părinți.

Scopul predării religiei are un dublu aspect: informativ și formativ. Ora de religie, realizată prin coparticiparea profesorului și a elevilor, are o dimensiune care trece dincolo de spațiul didactic, o dimensiune inițiativă. Părintele Bria

îndemna ca lecția de religie să fie realizată în analogie cu istoria mântuirii. Sfânta Liturghie, ca formă de recapitulare a istoriei mântuirii, se constituie ca model pentru orice activitate catehetică, ora de religie atingându-și plenitudinea și finalitatea atunci când subiecții (elevii) devin interesați și practicanți, conștientizând apartenența lor la Trupul mistic al lui Hristos, care este Biserica. Învățătura Domnului nostru Iisus Hristos a adus și o nouă înțelegere a imaginii pe care omul trebuie să o aibă asupra propriei persoane: „Educația religioasă creștină este posibilă numai dacă Hristos Însuși este primit în sufletul omului și dacă acest suflet lucrează împreună cu Hristos la mântuirea sa” [Dumitru Călugăr, *Catehética*, Ed. IBMBOR, București, 1984, p. 83.]; existența umană fiind un dar divin, omul nu se poate perfecționa decât cu ajutorul Lui, prin apropierea de Persoana supremă, dar și în relație cu semenii, iar acest proces este continuu, prelungindu-se în veșnicie.

De aceea astăzi, mai mult ca oricând, educația religioasă prin ora de religie se constituie ca un factor de stabilitate și de comuniune în societatea românească, un izvor puternic de inspirație pentru a apăra și a promova identitatea spirituală și demnitatea persoanei, care trăiește într-o lume din ce în ce mai pluralistă și mai fragmentată din punct de vedere spiritual și social. Deși se resimt încă anii grei ai dictaturii comuniste, cu ateismul ei umilitor impus în școlile de stat, și asta în contradicție cu voința unui popor religios, acest lucru nu a făcut decât să ne călească și să ne învețe ca, mai ales la vârsta întrebărilor existențiale și a formării spirituale a tinerilor, să nu mai dorim „o cultură fără credință, o știință fără spiritualitate, o materie fără spirit, o cunoaștere fără comuniune, o filosofie fără speranță și, îndeosebi, o școală fără suflet, adică o educație fără religie” [† Daniel, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *op. cit.*, p. 7.].

† VISARION

Episcopul Tulcii

Uzul și abuzul de rațiune în educația teologică

Acest articol este scris din perspectiva laicului implicat în procesul educațional teologic universitar și se dorește a fi o apologie a dimensiunii rațional-critice a teologiei. Premiza de la care pornim este aceasta: credința și sfințenia nu exclud rațiunea, iar rațiunea educației teologice constă tocmai în educarea rațiunii, desigur, în conformitate cu preceptele evanghelice.

„Credința are nevoie de rațiune” (*fides quaerens intellectum*), spunea Anselm de Canterbury. Ar fi prea facil să credem că această prerogativă este validă strict pentru modul occidental de a face teologie, unul definit în general de ortodocși ca fiind scolastic, în opoziție cu modul ortodox de teologhisire, unul duhovnicesc. În fapt, ispita de a transforma credința în ideologie (prin teologie) nu este străină nici Bisericii Ortodoxe [A se vedea reflecțiile critice ale lui Christos Yannaras, *Contra Religiei*, trad. Tudor Dinu, Anastasia, București, 2011, p. 80-90]. Că teologia și educația teologică ortodoxă pot să se îndepărteze de rolul lor o subliniasse, de altfel, într-un admirabil studiu, și Pr. Alexander Schmemmann. Acesta acuzase „clericalizarea teologiei și educației teologice”, denunțând și efectele nocive ale acestui fenomen: 1. Excluderea laicității de la teologie, uitându-se funcția mărturisitoare a *tutorilor* membrilor Bisericii (deopotrivă clerici și laici, bărbați și femei etc.); 2. Bilingvismul teologilor, care propovăduiesc un limbaj „pentru specialiști” (în speță unul scolastic și steril) și un altul pentru „mase” – dovadă a pierderii limbajului comun între teologie și laicitate; 3. Înstrăinarea progresivă a teologiei de Biserică poate fi efectul cel mai direct al pierderii centrării euharistico-liturgice a învățământului teologic [Alexander Schmemmann, „Declericalizarea teologiei și a educației teologice”, în *MA*, nr. 4 (1990), p. 103-106].

Același teolog reafirmase: „Funcția fundamentală a unui teolog este aceea de critic, evident, nu acel critic care caută mereu să găsească greșeli în Evanghelie... un critic al Bisericii empirice în relația ei cu Adevărul, cu Tradiția, cu conținutul credinței. Teologul nu este doar un apendice, un intelectual al Bisericii sau în Biserică”. Exercitarea acestei funcții critice devine cu atât mai importantă cu cât, în vremea noastră, „episcopii nu au timp pentru ea, preoții nu au timp pentru ea, laicii nu au timp pentru așa ceva” [*Ibidem*, p. 104].

Posedarea discernământului critic, ce pare să apese din ce în ce mai mult strict pe umerii teologilor, nu poate să se manifeste însă în afara sferei rațiunii. Dimpotrivă, ea reclamă o gândire „corectă”, adică adecvată vieții Ade-

vărului pe Care-l mărturisește, iar aici intervine sarcina fundamentală a educației teologice. Teologii trebuie să educe deopotrivă sufletul și mințile studenților, pentru ca aceștia, la rândul lor, să poată să continue în viitor această sarcină extrem de dificilă. În pofida a ceea ce spun unii, *sfințenia nu exclude rațiunea!* Acest fapt este demonstrat în mod mai mult decât concludent de Sfântul Nicolae Cabasila, în *Epistola* 8, scrisă cândva înainte de anul 1345. Iată textul acesteia: „Ai întrebat despre cum anume sunt nedeșăvârșiți cei care nu urmează virtutea împreună cu rațiunea; lucru care apare de la sine, fiindcă aceștia sunt nedeșăvârșiți întrucât nu sunt și înțelepți. Chiar dacă sunt sfinți, totuși în viața de față le lipsește un bine omenesc pe care-l puteau primi. Fiindcă nedeșăvârșit este fiecare atunci când nu se face în bine actul spre care era [orientat] în potență. Pentru că oamenii sunt [orientați] în potență spre înțelepciune întrucât pot primi minte și știință, dacă nu cumva ar primi înțelepciunea și învățătura prin har, cum s-a făcut cu Apostolii. Fiindcă aceștia nu mai sunt nedeșăvârșiți. Cei care n-au primit așa înțelepciunea, sunt sfinți ca unii care și-au educat partea pătimașă a sufletului lor, dar nu sunt încă și înțelepți, și așa sunt nedeșăvârșiți, întrucât caută să învețe cele ce se cuvin de la sfinții înțelepți. Astfel Sfântul Amfilohie, deși era hirotonit de îngeri și nu era cu nimic mai prejos din pricina sfințeniei, l-a întrebat totuși despre cele pe care se cădea să le facă pe Vasile cel Mare. Iar acesta l-a învățat și i-a dat canoane și legi [Este vorba de Sfântul Vasile cel Mare, *Epistole canonice* 188, 199 și 217 și *Epistolele dogmatice* 233-236 (*PSB* 12, p. 480-492)]. Învățătura însă nu e nimic altceva decât desăvârșirea celui învățat, iar desăvârșirea este a celor încă nedeșăvârșiți. Învățătura este și lumină și călăuză. De aceea, cel ce are nevoie de călăuză și de ochi străini, e orb în acea privință, iar dacă în altă privință vede, atunci e chior. Iar dacă nu ajunge la o călăuză care să-l ia de mână, se face negreșit de răs și rușine. Se arată așadar că aceștia sunt nedeșăvârșiți și nu se deosebesc cu nimic de chiori, și mare este paguba și rușinea acestora atunci când văd și sunt văzuți” [Mulțumesc P.C. Arhidiacon Prof. Dr. Ioan I. Ică jr. care mi-a pus la dispoziție traducerea în limba română a acestei scrisori, precum și studiul lui J.A. Demetracopoulos, „N. Cabasilas' Quaestio de rationis valore. An Antipalamite Defense of Secular Wisdom”, în *Byzantina*, nr. 19 (1998), p. 53-98].

Citatul de mai sus ne trimite încă o dată la (re)evaluarea misiunii profesorului de teologie. Despre aceasta am scris

cu altă ocazie câteva reflecții critice, pe care le rezum în încheierea acestui articol [Vezi „Prefața” în Ciprian Iulian Toroczcai, „*Cred, Doamne, ajută necredinței mele...*”. *Exerciții teologice*, Editura Astra Museum, Sibiu, 2013, p. 5-8].

În primul rând, posibilitatea de a preda la facultate ar trebui să însemne pentru fiecare o mare responsabilitate. Pe lângă predare, un bun profesor trebuie să fie la curent cu tot ceea ce se publică în domeniul său, să ia parte la cât mai multe simpozioane și conferințe, astfel încât să poată să-și cunoască „punctele tari și punctele slabe” în dialogul cu colegii, dar mai ales să scrie și să publice sistematic.

Astfel, în al doilea rând, școala teologică fără studii temeinice este inutilă. Dogmele Bisericii pot părea grele, dar ele necesită un efort de raționare și de explicitare din partea teologului fiindcă sunt absolut necesare pentru formarea – în ultimă instanță, pentru mântuirea – fiecărui creștin. (Iarăși, în nici un caz nu trebuie crezut că rațiunea e un obstacol în calea mântuirii, că doar celor incuți le este deschisă calea Împărăției cerurilor...) O facultate de teologie nu e o „școală de meserii” unde studenții învață să fie preoți „buni” – adică să știe doar să cânte, să facă slujbele, să țină contabilitatea bisericii și (eventual) să și predice, mai mult sau mai puțin coerent... După cum sublinia Pr. Georges Florovsky, sarcina este mult mai grea: „Avem nevoie de o școală de profeți care să aibă tărie spirituală și intelectuală (s.n.), în stare și dornici de a ieși în lume purtând cu ei adevărata cunoaștere, adevărata înțelegere, convingerea aprinsă și puterea de persuasiune... Ortodoxia nu e un lucru care se păstrează din inerție. Nicio tradiție nu poate supraviețui dacă nu e continuată de un efort creativ. Mesajul lui Hristos e veșnic și întotdeauna același, dar trebuie reinterpretat iarăși și iarăși în așa fel încât să devină o provocare pentru fiecare nouă generație... Nu e îndeajuns să păstrăm moștenirea trecutului, trebuie să facem totul pentru a o prezenta celorlalți ca pe un lucru viu...” [Vezi Andrew Blane, *Părintele Georges Florovsky – schiță biografică*, trad. Nectarie V. Dărăban, Renașterea, Cluj-Napoca, 2013, p. 121].

Citatul de mai sus mi-a adus aminte de ceea ce ne spunea și Părintele Ion Bria despre „harisma teologului”, despre imensa responsabilitate ce atâră pe umerii celor care doresc să-I slujească lui Dumnezeu prin cuvânt. De aceea, credem că teologul i se potrivește cel mai bine cuvintele: „Cred, Doamne, ajută necredinței mele...”

Dr. Ciprian TOROCZKAI

Crucea și Potirul în educație sau dascălii învățați cu „tinda bisericii”

Până la 16 ani am trăit în vremuri nu de mult apuse, în care Religia nu se făcea organizat în școală. Totuși, părintele din sat a făcut ceea ce se putea face pentru a-și crește în ale credinței pe cei mai mici membri ai parohiei. Zelul său, în armonie cu dragostea pentru copii, îl făcea ca an de an, de două ori, în Postul Paștilor și în Postul Maicii Domnului să adune la Biserică pe copiii din sat, începând de la 7 la 14 ani, pentru vreo 10 întâlniri în care învățam primele noțiuni profesionale, să zicem, despre credință. Acestea urmau natural după rugăciunile pe care le știam deja, după creșterea ce ne-o dăduseră bunicii, părinții, chiar mătușile (țin minte că se sileau să facă astfel ca nu cumva să intervină ceva și să nu mai putem ajunge la orele seriilor la biserică). Părintele scoate întotdeauna în mijlocul bisericii Sfânta Cruce, pe care ochii noștri de copii o priveau cu amestecate sentimente, luând aminte în egală măsură la frumusețea culorilor, dar și la chipul Domnului cu trupul mort și plin de răni, cu acele patru cuie care însemnau pironirea Sa. Întotdeauna aceste seri se încheiau cu un capitol scurt, special, pe care îl aborda

părintele: spovedania. Iar la finalul întâlnirilor avea loc Taina aceasta și apoi în ziua de sărbătoare împărțirea din Potirul euharistic.

M-a urmărit zelul și dragostea aceea a părintelui, încă din pimele ani de preoție, când am și predat religia timp de trei ani. Căutam să observ diferența dintre ce se întâmpla în sala de clasă la ora săptămânală de religie și ce făceam în serile Postului Adormirii Maicii Domnului, când încercam să evoc pastorația părintelui Alexandru, făcând cu elevii ceea ce a dăruit el sufletului meu în anii copilăriei. Aceeași rețetă a dat aceleași roade. Crucea din Biserică, Spovedania și cateheza despre ea și mai ales Hristos Cel de pe Cruce primit de ei din Potirul liturgic, au făcut diferența dintre sala de clasă și „tinda bisericii”.

Domnul Hristos, la 12 ani, întârzie nepermis de mult în Templu, îngrijorându-și părinții, care, certându-L, au auzit în loc de răspuns, întrebarea: *Oare nu în Casa Tatălui Meu Mi se cădea să fu?* Azi, copiii de 12 ani, într-o majoritate zdrobitoare, când sunt chemați la treabă de părinți (dacă mai există conceptul de trudă a copiilor

mărișori pentru propria familie), ne dau replica: *Oare nu în cele ale I-phone-ului (Minecraft-ului sau oricare alt joc) mi se cădea să fu?*

Educația la ora de religie și cateheza din tinda Bisericii cu Crucea și Potirul în fața ochilor, sunt căile bătorite de multe generații de copii. Rețeta aceasta veche va da și în vremea de acum roade, chiar dacă în vremea aceea nu erau tablete și gadget-uri. Învățătura (dată și în sala de clasă și în biserică) despre Cruce și despre Potir rămâne esențială în dăltuirea Celui Ce Este Dragoste în sufletul copiilor care se mai nasc în această țară. Căci și în Cruce și în Potir, Hristos Și-a pregătit Trupul și Sângele Său, din marea Sa iubire, chemând ca în stare de jertfă să vină și copiii, și părinții, și bunicii, și dascălii, și preoții pentru a gusta din Jertfa Lui.

Preoți! Înălțați Crucea și Potirul, ca binecuvântare peste popor și copiii din el. Dascăli de Religie, îndemnați spre Cruce și spre Potir pe copiii ce vi s-au dat să-i creșteți în ale credinței!

Pr. George PIȚ

DUMNEZEU ȘI PROBLEMA RĂULUI (I)

Concilierea răului din lume cu bunătaea, iubirea, dreptatea și omnipotența lui Dumnezeu a creat crampe mentale tuturor teologilor și filozofilor care s-au ocupat de ponerologie și teodicee, de la Plotin la Leibniz și de la Augustin la Dumitru Stăniloae.

Prin natura și implicațiile ei ontologice, sociale, economice sau politice, problema răului angajează nu numai teologia, ci și o serie de științe, precum: filozofia, psihologia, dreptul, istoria, sociologia, antropologia, matematica și fizica cuantică. O abordare teologică și filosofică a răului ar trebui să ia în discuție ideea de ființă supremă în teologie și filosofie, raportul ei cu sine, cu lumea și cu neantul, originea răului, concepția despre rău în religiile lumii, fenomenologia răului sau metafizica și psihologia libertății umane, ceea ce vom și face, de altfel, în cadrul acestei expunerii, cu excepția problemei libertății căreia îi vom dedica un studiu separat.

IDEEA DE DUMNEZEU ÎN ISTORIA RELIGIILOR

În istoria și filosofia religiilor există diverse moduri de abordare a ideii de divinitate:

1. Cronologic, de la reprezentările religioase din paleolitic la perioada modernă;

2. După numărul zeilor: monoteiste (religiile popoarelor primitive, religia mozaică), henoteiste (religia vedelor), ateiste (budismul), politeiste (religiile Japoniei, religiile indiene, religiile egiptene, religiile Greciei și ale Romei antice);

3. După numărul principiilor care reprezintă realitatea ultimă, respectiv dualismul (zoroastrismul, sistemele gnostico-maniheiste) și monismul (religia indiană din perioada upanișadelor);

4. După tipul de materie/regn din care proveneau sau după zonele, domeniile de care răspundeau respectivele reprezentări ale divinului: divinități cosmomorfe, uranice, geomorfe, acvatice, vegetale, agrare, zoomorfe, dendromorfe sau antropomorfe. [Vezi J. Martin Velasco, *Introducere în fenomenologia religiei*, trad. de Cristian Bădilă, Ed. Polirom, Iași, 1997, p. 145-208]

Ideea de ființă supremă se configurează diferit la populațiile primitive în funcție de climă, ocupație principală sau tipul de civilizație: Mulungu, Maveza în Africa, Marele Manitu la pieile-roșii din America, Mangundi în Noua Guinee sau Daramulum și Baiame în Australia. Aztecii adorau pe Quetzalcoatl (șarpele cu pene), Huitzilopochtli și Tezcatlipoca; vechii peruvieni aveau pe Viracocha (spuma lacului), Pachacamac (cel care însuflețește pământul); chinezii, pe Hao Tien Șan-ti (împăratul de sus al marelui cer), pe Hu-tu (stăpânul pământului) și ideea de „Dao” a lui Lao-tzi; la japonezi exista cultul camilor (cuni-no-toco-tachi), Izanagi și Izanami, Amaterasu, zeița soarelui, Tsuchi-Yomi, zeul lunii, și Ochronomachi care personifica pământul; egiptenii, pe Ra, Horus, Tum, Ptah, Isis și Osiris, Anubis, Toth și Hapi; la babilonieni întâlnim marea triadă cosmică, Anu, Enlil și Ea, triada astrală: Sin, Șamaș și Iștar; Marduc, Assur, Tammuz, El și Baal erau adorați la canaaniți, El-Dagon, Mot, Anat, Aliyan, Adonis și Astarte la fenicieni; Hadad la aramei, Alah și profetul Mahomed la arabi; Ahura Mazda (stăpânul înțelept) și Mithra la persi; Varuna, prințul zeilor, Indra, Agni la indienii din perioada vedelor; Brahma, în brahmanism; Vișnu, Șiva, Kṛișna și Rama în hinduism, Zeus, Hera, Poseidon, Apollo, Demeter, Ares, Atena, Hermes sau Dionysos la greci; Jupiter, Iunona, Marte, Venus, Diana, Fortuna la romani; Zalmocsis și Gebeleizis la geto-daci; Lug la celți, Ziu, Donar la vechii germani, Perun, Svarog, Veles (Volos) la slavi; Perkunas la vechile popoare baltice (lituan, leton și prusi), Elohim, Iahve la evrei; Dumnezeu, Iisus Hristos și Fecioara Maria în creștinism.

IDEEA DE DUMNEZEU ÎN FILOSOFIE

Interogația asupra temeiului ontologic străbate obsesiv nu numai istoria religiilor, ci și istoria filosofiei occidentale de la Thales din Milet la Heidegger.

În filosofia occidentală principiul transcendent a fost numit, pe rând, arhe (principiul prim), Unu, Motor prim, Act pur, Dumnezeu [Numele lui Dumnezeu derivă de la verbul grece „theein” și înseamnă a hrăni, a purta de grijă, a conduce, a da viață tuturor, adică a zeilor, a dumnezeilor. În limba română este format din două cuvinte latine: Domine și Deus.], Substanță, Ideal transcendent, Spirit absolut, Ființă supremă, Identitate absolută sau Nedeterminare. Se înțelege că descifrarea acestui cod ontologic a dat naștere unor soluții care, de multe ori, se excludeau reciproc. Ideea de Dumnezeu la filosofii presocratici este legată de căutarea (confuză, adesea naivă) a primului principiu (arhe, initium rerum), responsabil de pluralitatea realității fenomenale. Thales din Milet identifică acest principiu cu apa, Anaximandru cu apeironul, Anaximene cu aerul, Heraclit cu focul, Pitagora cu numărul. Odată cu Xenofan din Colofon, care afirmă existența unui zeu unic necorporal și nemuritor, cu conceptul parmenidian de Ființă și cu nous-ul lui Anaxagora din Klazomenae se depășește gândirea de tip materialist. De aici și până la idealismul platonician n-a fost decât un pas. Platon se referă la natura transcendenței atunci când vorbește de condiția ontologică a Binelui, de regimul pe care-l are Binele în raport cu inteligibilele și cu sensibilele. După cum lumina ca termen mediu dintre lucrul văzut și văzător presupune o sursă, respectiv soarele, tot astfel și lumina inteligibilă a cunoașterii presupune o sursă a ei, un soare inteligibil care este, în ultimă instanță, ideea de Bine. Această analogie platonice plasează ideea de Bine nu numai într-o transcendență față de sensibile, așa cum sunt eidele (paradigmele) față de lucruri, ci într-o transcendență față de inteligibil. Avem deci de-a face cu un caracter suprainteligibil al Binelui, responsabil inclusiv de activitatea cognitivă a intelectului.

La rândul lui, Aristotel identifică o primă cauză a mișcării, care, deși mișcă totul, rămâne nemișcată, un mișcător nemișcat. Substanța primului motor aristotelic este un act pur, excluzând orice formă de potențialitate.

Gândindu-și numai propria sineitate, Primul motor concepe în actul acestei autogândiri întreaga coerență cosmică.

La Kant, ideea supremă a rațiunii este ideea totalității care, reprezentată ca individ, devine Ideal transcendent. Acest ideal, ca ipostaziere a materiei predicatelor, constituie o Ființă absolut perfectă care are toate predicatul afirmative, fiind numită de către Kant „ens realissimum”, ființă cu cel mai înalt grad de realitate.

În ciuda faptului că autorul *Criticilor* nu recunoaște existența necesară a acestei totalități, criticând sever argumentul ontologic, recunoaște măreția și sublimul unei astfel de idei. Pentru Kant, Dumnezeu nu este o idee pură a rațiunii, ceea ce înseamnă că el nu poate face obiectul unui demers cognitiv obiectiv, ci este o idee unificatoare a rațiunii speculative sau cel mult un postulat al rațiunii practice. Dacă la Spinoza, prin conceptul de „causa sui” existența este conținută analitic în esență, la Kant, asemenea includere este imposibilă. Hegel însă va critica amendamentele kantiene aduse argumentului ontologic. Pentru ca existența să se adauge sintetic conceptului, trebuie ca ființa să difere de neant fiindcă numai atunci conceptul poate, sau nu, să fie actualizat. Hegel arată faptul că diferența dintre ființă și neant poate fi localizată numai în câmpul ființei determinate și deci ea privește numai actualizarea conceptelor determinate. În cazul argumentului ontologic, este clar că el nu privește determinarea, ci nedeterminarea. Despre Dumnezeu, crede Hegel, nu se poate spune că este sau nu este (ca despre cei 100 de taleri despre care vorbește Kant), pentru că în El „a fi”-ul și „nu fi”-ul coincid.

Lector Univ. Dr. Vasile CHIRA

Un dialog al generațiilor cu Ana Blandiana despre spiritul sacrificial românesc, de la Edikule la Sighet

Dădeau teii în floare când noi, absolvenții promoției 1967, strigam catalogul în Sala Pușkin de la Facultatea de Litere din Cluj-Napoca. Mirosul acela inconfundabil al teiului, legat direct de sesiunea examenelor de vară din studentie, a rămas toată viața noastră o amintire specială, poate nu lipsită de un anumit dramatism sufleteș, amintire în care refăceam mereu acolada tradițională de la biletul de examen tras cu teamă și până la nota, de obicei, maximă,

pentru că de obicei noi învățam cu toată convingerea și rezultatele erau pe măsură. Da, reveneam în Cluj cu bucuria unei întâlniri colegiale, acum când vârsta de 70 de ani la cei mai mulți dintre noi dădea un farmec aparte acestei revederi, întinse pe 3 zile de program cultural, în care s-a făcut la Mănăstirea Nicula pomenirea colegilor noștri de promoție plecați la Bunul Dumnezeu, alături de lansarea, și ea tradițională, a cărților recente ale Anei Blandiana. Prin forța lucrurilor, prezența celebrei noastre colega a fost totdeauna garanția reușitei revederilor la Cluj. La propunerea pe care eu am făcut-o, de a ne revedea anual, de fiecare dată într-un oraș unde s-a stabilit câte unul dintre colegii noștri, ca astfel să cunoaștem zona culturală în care el viețuiește, se recunoaște că cele două întâlniri de la Sibiu din anii 2008 și 2009 au avut și ele farmecul lor special, rămânând de referință, atât ca organizare, cât și ca deschidere academic-culturală, pentru colegii care au participat.

Neîndoios că momentul cel mai special a fost pentru mine, în acest an, la Cluj-Napoca, inconfundabila noastră Alma Mater, conferința pe care celebra mea colegă de grupă a ținut-o la Facultatea de Teologie Ortodoxă, unde tema prezentată de Ana Blandiana lega martiriul „Domnitorului de aur”, cum îl numeau turcii pe Constantin Brâncoveanu, de suferințele provocate de autoritățile comuniste în închisorile unde intelectualii perioadei interbelice suferiseră cele mai umilitoare opresiuni.

Comemorarea lui Constantin Brâncoveanu, al cărui martiriu pentru credința în Dumnezeu se profilează la tricornar ca tulburător, chiar imposibil de urmat, a fost marcată în toate colțurile românismului din țară și dincolo de frontierele ei. Ascultând-o, tână generație de teologi din Cluj putea medita asupra replicii cutremurătoare pe care tatăl martir o dădea fiilor lui: „...bogățiile și viața ne sunt pierdute. Trebuie să ne îngrijim să nu ne pierdem sufletele...” Supremația Semilunei asupra Crucii s-a transformat într-o apoteoză a Credinței și presa europeană

(continuare în p. 11)

Anca SÎRGHIE

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ANDREI FĂGĂRĂȘANUL,
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

Duminică, 3 august. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Parohia Săsăuș, Protopopiatul Agnita. În cadrul aceleiași zile a participat la Mănăstirea Brâncoveanu la premierea participanților la Tabăra de pictură.

Marti, 5 august. P.S. Sa a oficiat Sfânta Liturghie la Schitul Sf. Ioan Iacob Hozevitul din Rășinari. În cadrul aceleiași zile a participat la Mănăstirea Bucium la Slujba Vecerniei unită cu Litia și tunderea într-un rasofoar a Părintelui Melchisedec.

Miercuri, 6 august. De marele praznic al Schimbării în Față a Domnului, P.S. Sa a săvârșit Sfânta Liturghie la Mănăstirea Schimbarea la Față a Domnului din Bucium.

Duminică, 10 august. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Biserica Sf. Împărați Constantin și Elena din Sibiu.

Miercuri, 13 august. P.S. Sa a participat la slujba de înmormântare a tinerei Sonia Ochi, în Parohia Sânpetru, Protopopiatul Săcele.

Joi, 14 august. P.S. Sa a participat la slujba Vecerniei cu Litie și a Prohodului Maicii Domnului la Sfânta Mănăstire Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus.

Vineri, 15 august. Sub protia I.P.S. Părinte Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului, PS Sa a slujit Sfânta Liturghie la Mănăstirea Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus.

Sâmbătă, 16 august. P.S. Sa a oficiat, sub protia P.F. Părinte Daniel, Patriarhul B.O.R., slujba de sfințire a picturii și Sfânta Liturghie în Biserica Sf. Gheorghe Nou din București.

Duminică, 17 august. P.S. Sa a săvârșit, sub protia I.P.S. Părinte Varsanufie, slujba de sfințire a picturii și Sfânta Liturghie în Biserica de la Palatul Mogoșoaia, din Arhiepiscopia Bucureștilor.

Luni, 18 august. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală și slujba de Te-Deum pentru deschiderea lucrărilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Vineri, 29 august. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie la Mănăstirea Sf. Maria, loc. Techirghiol.

Duminică, 31 august. P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie la Mănăstirea Sf. Maria, loc. Techirghiol.

Diac. Ovidiu MUREȘAN

UN DIALOG AL GENERAȚIILOR CU ANA BLANDIANA despre spiritul sacrificial românesc, de la Edicule la Sighet

(urmărire din p. 10)

a consemnat tragicul eveniment din 1714 de la Istanbul. Pe Brâncoveanu folclorul l-a perenizat ca „Boier vechi și domn creștin”, personalitate emblematică sintetizând idealul de a descinde din rădăcini de neam și de a apăra spiritualitatea creștină. Mai apoi, martiriul lui Horea a avut fascinantul rol de a-și asuma afirmația că dreptul la răzvrățire a fost dictat de împăratul habsburgic însuși. Istoricul Gh. Brătianu, care a prezentat originea poporului român, a fost obligat de autoritățile sovietice să amputeze Basarabia, dar a refuzat să dea sovieticilor argumentul științific solicitat, ca astfel ei să justifice ocuparea Basarabiei. S-a jertfit spre a nu infirma adevărul istoric și astfel a murit la Sighet la nici 55 ani.

La polul de sosire al demonstrației, apar intelectualii antrenați în lupta anticomunistă, prezenți în *Cartea morților* de Romulus Rusan. Dintre cei 2000 de oameni ai bisericii condamnați, 221 erau slujitori ai bisericii, fie preoți, călugări, prelați cenzurați de moarte. În 1962, când noi cu suflete entuziaste tocmai intram în facultate, la închisoarea din Gherla un preot era ucis cu coada măturii băgată în gât, pentru că nu acceptase să cădelnițeze cu excremente. Grotescă a fost și ideea ca, la Aiud, peste mormintele celor muriți în închisoare să se fi construit cocini de porci. Exemplele de atrocități nu puteau să nu cutremure întreaga asistență la această conferință pe care Ana Blandiana a citit-o cu un glas tremurat de emoție, vecin cu plânsul profund al sufletului ei impresionat de faptele tragice pe care le evoca. Ascultând-o, mi-am amintit de intervențiile kolegei mele de grupă în anii facultății, când Doina Rusan, cum o cunoscuserăm noi ca studentă, ne uimea la seminarii prin gândirea mai profundă ca a oricărui dintre noi, prin vibrația sensibilă în interpretarea de text literar, prin cunoștințele de obicei mai bogate despre tema pusă în discuție. Ascultată cu smerenie și încrem-nire în amfiteatrul noii clădiri a facultății, conferențiera a combătut ipoteza întemnițării numai a celor 14 episcopi greco-catolici, ea ținând să numere și pe cei ortodocși, care au avut același tratament. Modul cum le-a rostit numele dădea acestei evocări valoarea unei pisanii, de pe care nu puteau lipsi nici preoții executați pentru că ajutasera gru-

purile de partizani ascunși în munți, unde astfel continuase lupta anticomunistă. Între ei, grupul Arnăuțoiu al celor 4 preoți executați fără milă.

În ultimii 20 de ani s-a creat o bogată literatură memorialistică din experiența tragică a închisorilor comuniste. Adevărul este că în temnițele comuniste s-a creat o unire în credință, iar desființarea bisericilor greco-catolice nu a folosit decât comuniștilor. După opinia conferențierei, nici în prezent nu au rost atacurile ortodoxe împotriva greco-catolicilor și nici invers. Preotul ortodox Coman, tatăl Anei, avea un foarte bun prieten, pe Grigore Maxim, care era episcop greco-catolic. Se pot enumera atâtea exemple de modele coborâte din stirpea lui Constantin Brâncoveanu, martirul îngropat nu la Mănăstirea Hurezi, unde el își pregătise mormântul, ci la Biserica Sfântul Gheorghe Nou, locaș aflat la km 0 al Capitalei. La Sighet, trupurile celor morți erau îngropate fără cruce, cu brazdă, ca să nu mai poată fi recunoscuți. Prin anii '70 urmașii lui Brătianu și Maniu au primit demonstrativ câte un schelet, care de fapt nu erau ale acelor mari oameni politici care intraseră în închisori. Un caz a fost al preotului Florea Mureșan; adevărată personalitate, el fusese arestat în 1952 și trimis la Canal, ca și alți 700 de preoți. Rugându-se la Dumnezeu să scape cu viață, el a jurat că va ridica o biserică, ceea ce avea să se chiar întâmple și biserica înălțată prin osârdia lui se află în Munții Țibleșului. Tot el a ridicat o școală și un pod, dar o altă năpastă s-a abătut asupra lui și, din noua condamnare la Aiud, el nu a mai supraviețuit. Cunosând asemenea destine, Ana Blandiana a ținut la Sorbona o conferință despre suferința românească, ce trebuie înțeleasă ca o zestre adusă patrimoniului european. Jules Michelet avea dreptate să considere că „istoria este mai ales geografie”, dacă avem în vedere că suferința celor 50 de ani ai comunismului a fost prețul creării omului nou, cel cu creierul spălat și lipsit de memorie, a celui care astfel și putea să fie manipulat. Fără îndoială că omul nou este opera primordială a comuniștilor, care au aplicat cămașa de forță a corectitudinii politice proliferate de ei în scopul anulării criteriilor binelui și răului, a uitării tradiției. În realitate, memoria nu este drum spre trecut, ci cale spre făurirea viitorului, pe care nu-l poți edifica decât uitându-te în oglinda retrovizoare a trecutului. Ura

este combustibilul principal al istoriei. După 300 de ani, modelul lui Constantin Brâncoveanu continuă să existe, fiind o dovadă că suntem vii.

Memorialul durerii de la Sighet are amenajată o cameră specială dedicată preoților ortodocși, catolici și neoprotestanți, reprezentați împreună, așa cum ei suferiseră în închisorile comuniste din România. Cei doi plămâni ai credinței românești sunt bisericile surori, cea ortodoxă și cea greco-catolică. La fel de mult impresionează în muzeu camera lui Nicolae Steinhardt și Cimitirul săracilor. Acest muzeu atât de special, din care vizitatorii ies cu fețele transfigurate de emoție, nu s-a edificat cu ajutorul vreuneia dintre biserici.

Întreaga asistență a ascultat conferința cu răsuflarea întretăiată, parcă mulțumită că retrăirea imensei suferințe, despre care Ana Blandiana vorbea, nu a făcut-o să izbucnească în hohote de plâns. Nu, ea nu a plâns, cum eram gata să credem în fiecare clipă, dar a semănat ceva minunat în suflete prin vorbele ei vibrând de o mare trăire a tragediilor istoriei românești. În mințile tinerilor, care nu au traversat anii cei năprasnici ai comunismului, s-a întemeiat o nouă responsabilitate. Da, studenții teologi au datorat asumării conștiinței a celui trecut, care îi obligă la atitudine trează, întrucât datorită jertfei înaintașilor, credința lor religioasă s-a păstrat viguroasă în acele condiții de represiune comunistă, așa cum nu a rezistat în societatea de consum din Occident.

Timpul acordat conferinței a fost dublat de cel al dialogului poetei cu sala, semn de normalitate greu cucerită în vremea din urmă, după sechelele comunismului care redusese publicul la tăcere. Vedeam acum formată cutezanța tinerilor teologi de a exprima o opinie liberă. Curiozitatea manifestată de public cu lejeritate, pe care o constatasem la conferințele mele ținute la Universitatea Humboldt din Berlin în anul 1999 sau la Universitatea Harvard din America în 2007 am descoperit-o, în sfârșit (!), și la auditorii români din amfiteatrul clujean. Aceasta, pentru prima dată! Faptul că, de la profesori la studenți teologi, audiența a fost electrizată de ideile conferinței a făcut ca și întrebările puse de tineri să curgă în cascadă, dovedind că la început de secol XXI problemele viitorului românesc nu lasă nepăsător acest tineret ortodox, ci dimpotrivă.

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

IPS LAURENȚIU, „CETĂȚEAN DE ONOARE” AL JUDEȚULUI SIBIU

Recunoștință pentru activitatea pastorală și academică

Consiliul Județean Sibiu a aprobat joi, 25 septembrie, proiectul de hotărâre prin care s-a acordat titlul de „Cetățean de onoare” Înaltpreșfințitului Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului. În cadrul ședinței ordinare a Consiliului Județean a avut loc și ceremonia de acordare a titlului, în prezența unor oaspeți de seamă din mediul academic și bisericesc.

Ceremonia a avut loc în sala de lucru a Consiliului Județean, după ce aleșii județului au aprobat o serie de proiecte pentru județ. Ședința a fost condusă de președintele Consiliului Județean Sibiu, Ioan Cindrea, alături de care s-au aflat vicepreședintele Ioan Banciu și secretarul Iordan Nicola. La ceremonie au participat Preșfințitul Andrei Făgărășanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, consilieri eparhiali, protopopi, preoți, prefectul județului Sibiu, Ovidiu Sitterli, rectorul Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, prof. univ. dr. Ioan Bondrea, rectorul Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, generalul prof. univ. dr. Ghiță Bârsan, cadre didactice, intelectuali și alți oaspeți.

Înainte de acordarea titlului de „Cetățean de onoare”, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Șaguna”, pr. prof. univ. dr. Aurel Pavel a citit „Laudatio”, în care a subliniat activitatea pastorală, didactică și de cercetare academică a IPS Mitropolit Laurențiu. Ierarhul a continuat tradiția cercetării academice în domeniul Teologiei Liturgice, începută de marii dascăli Petre Vintilescu și Ene Braniște, prin ample studii și lucrări de specialitate, care au îmbogățit teologia românească. După o exemplară slujire arhierescă în scaunul de episcop de Caransebeș, IPS Laurențiu a fost chemat în 2005 să păstorească sufletele credincioșilor din Mitropolia Ardealului.

„La Sibiu, slujirea Înaltpreșfinției Sale, inspirată și oblată de Preamilostivul Dumnezeu, a dobândit o strălucire aleasă. În noua sa calitate, de întâistătător în istoricul tron al Mitropoliei Ardealului, urmând vrednicilor săi înaintași, mitropoliții Andrei Șaguna, Ioan Mețianu, Nicolae Bălan, Nicolae Colan, Nicolae Mladin și Antonie Plămădeală, Înaltpreșfinția Sa, Arhiepiscopul și Mitropolitul Laurențiu s-a dedicat activităților în derulare, dar a inițiat și proiecte noi, axate pe câteva direcții majore, și anume: dezvoltarea programelor din sectoarele pastoral-liturgic, cultural-misionar, social-filantropic, economic-financiar și patrimonial. Pe lângă nenumăratele sale activități în domeniul administrativ, patrimonial sau social, s-a ocupat, în mod special de activitatea culturală și teologică, con-

siderându-le o prioritate în misiunea Bisericii din zilele noastre”, a spus părintele Aurel Pavel.

„O misiune încredințată de Dumnezeu”

După citirea cuvântului „Laudatio”, președintele CJ, Ioan Cindrea, i-a înmănat noului „Cetățean de onoare” diploma și placheta pregătite pentru acest moment festiv. Președintele Cindrea și-a exprimat, la acest moment festiv, atât recunoștința față de IPS Mitropolit Laurențiu și față de activitatea sa misionară de la Sibiu, cât și bucuria de a acorda un asemenea titlu onorific: „Este o onoare pentru noi, ca reprezentanți ai locuitorilor județului Sibiu să vă conferim acest titlu ca o recunoaștere a întregii activități. Urez Înaltpreșfinției Sale viață lungă și sănătoasă pentru a

putea duce mai departe lucrarea lui Dumnezeu, în folosul nostru, al tuturor”.

În cuvântul său, IPS Mitropolit Laurențiu a mulțumit Consiliului Județean pentru titlul acordat și a menționat că întreaga sa slujire pastorală și academică se datorează lui Dumnezeu și unor oameni care l-au sprijinit de-a lungul vieții.

„Totul se datorează lui Dumnezeu, pentru

că El ne-a ajutat și ne-a rânduit toate. Dumnezeu are cu fiecare dintre noi un plan, pe care nu-l putem bănuși. Abia la sfârșitul vieții ne putem da seama cu o oarecare tristețe, pentru că timpul a trecut prea repede, că toate au fost rânduite de Dumnezeu și că cinstea se cuvine Lui și Bisericii Lui din care facem parte. Toate realizările mele s-au făcut cu sprijinul unor mari personalități, care au fost în viața mea piloni de mare rezistență. A rânduit Dumnezeu să întâlnesc oameni care m-au asumat, cum ar fi părintele profesor Grigorie Marcu, apoi părintele Ene Braniște și Mitropolitul Antonie Plămădeală, care m-a chemat la o lucrare peste puterile mele și mi-a spus că nu pot refuza o misiune încredințată de Dumnezeu. Toate acestea nu sunt o vrednicie personală, ci au fost rânduite de Dumnezeu. M-am considerat mereu legat de Sibiu, deși am venit din Țara Făgărășului și m-am integrat foarte bine aici. Și când am fost plecat la Caransebeș, am rămas legat de Sibiu. Dacă, până acum, am onorat Sibiul, iată că acum urbea se întoarce și mă cinstește prin această onoare făcută printr-un act oficial. De acum, implicarea mea în viața cetății trebuie să fie și mai accentuată”, a spus IPS Mitropolit Laurențiu. Ceremonia s-a încheiat cu felicitările venite din partea oaspeților și a colaboratorilor de la centrul eparhial.

Ștefan MĂRCULEȚ

Sfinții Brâncoveni cinstiți la ctitoria lor de la Sâmbăta de Sus

Mănăstirea „Brâncoveanu” de la Sâmbăta de Sus găzduiește în perioada 22-24 septembrie Simpozionul „Cultura brâncovenească în contextul culturii europene”. Manifestarea este organizată de Arhiepiscopia

Sibiului, Secretariatul de Stat pentru Culte și Muzeul Național Militar „Regele Ferdinand I”.

Sunt prezenți la Sâmbăta de sus directorul Muzeului Militar „Regele Ferdinand I”, comandorul conf. univ. dr. Olimpiu Manuel Glodarenco, prof. univ. dr. Jipa Rotaru de la Academia Oamenilor de Știință din România, academicianul Constantin Bălăceanu Stolnici, academicianul Dan Berindei, prof. univ. dr. Gheorghe Anghelescu și alți invitați de la universitățile, muzeele și centrele de cercetare din toată țara.

Simpozionul a fost precedat de un Te Deum, oficiat de Înaltpreșfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului în paraclisul mănăstirii, fiind prezenți invitații la eveniment, obștea monahală și credincioși.

Lucrările au fost deschise de cuvântul IPS Mitropolit Laurențiu, care a binecuvântat participanții la manifestarea academică și a vorbit despre martiraj, ca un act de totală închinare a vieții lui Dumnezeu.

Au urmat mesajele reprezentanților instituțiilor care organizează evenimentul academic.

În cadrul manifestării, IPS Mitropolit Laurențiu a primit din partea Universității „Spiru Haret”, filiala Râmnicu Vâlcea, o Diplomă de Excelență, iar participanții au primit diplome de onoare din partea organizatorilor.

Ștefan MĂRCULEȚ

REDACTOR-ȘEF:

Î.P.S. DR. LAURENȚIU STREZA

COLEGIUL DE REDACȚIE

Senior-editori: Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. **Editor:** Pr. Dr. Savu Popa – *Consilier cultural*. **Secretar de redacție:** Dr. Emanuel Tăvală. **Membri:** P.S. Andrei Făgărășanul, Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Diac. Dr. Ștefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Vasile Gafton. **Responsabil ediție on-line:** Dragoș Boicu.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se primesc pe adresa: Redacția „Telegraful Român”, 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: telegrafulroman@yahoo.com. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2014 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Șaguniana* – Sibiu